

Παναγιώτης Νούτσος, *Ελληνική Νομαρχία, Συμβολή στην έρευνα των πηγών της*. Αθήνα-Γιάννινα 1982, Εκδόσεις «Δωδώνη», 38 σελ.

Η μελέτη αυτή περιλαμβάνει μια σύντομη εισαγωγή (13-14), τα «Αναθυμήματα», (15-30), συμπεράσματα (31-33), ένα résumé, κι έναν πίνακα ονομάτων (37-38). Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η διερεύνηση των φιλοσοφικών πηγών (που δεν έχουν ερευνηθεί μέχρι σήμερα) ορισμένων θέσεων του συγγραφέα της «Ελληνικής Νομαρχίας» και ο προσδιορισμός του ρόλου τους «Στη διαμόρφωση της ιδεολογικής φυσιογνωμίας αυτού του έργου» (14).

Από την έρευνα αυτή προκύπτει ότι οι κύριες πηγές της «Ελληνικής Νομαρχίας» είναι τέσσερις: α) η αρχαία ελληνική φιλοσοφία, και ειδικότερα ο Αριστοτέλης, β) η προβληματική της εθνικής αποκατάστασης της Ιταλίας, γ) ο γαλλικός διαφωτισμός και δ) ο πρώιμος ουτοπικός σοσιαλισμός (31). Οι διαφορετικές αυτές πηγές του Ανωνύμου προσδιορίζουν και το βασικό στόχο του, που είναι η αιτιολόγηση της εθνικής αποκατάστασης των Ελλήνων και η «περιγραφή της ευνομούμενης πολιτείας» (33).

Η εργασία έχει συνταχθεί με σωστό τρόπο, είναι πρωτότυπη και διακρίνεται για την πλούσια βιβλιογραφία της.

ΔΡ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΜΑΚΗΣ
ΛΕΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Γιάννη Τζαβάρα: *Τό βέβαιο τοῦ θανάτου*. Έκδόσεις Δωδώνη, Ἀθήνα - Γιάννινα 1982, 118 σελ.

Τό βιβλίο *Τό βέβαιο τοῦ θανάτου* τοῦ Γιάννη Τζαβάρα, στηριγμένο σέ ἀπόψεις σύγχρονων φιλοσοφικῶν κατευθύνσεων, ἐρευνᾶ τό πρόβλημα τῆς βεβαιότητος τοῦ θανάτου. Γιά τό συγγραφέα ἡ βεβαιότητα πού ἀφορᾶ τό θάνατο δέν εἶναι μία ἀλλά πολλές βεβαιότητες, ἐπειδή ποικίλουν οἱ συνθήκες πού τίς καθιστοῦν δυνατές. Σάν τέτοιες συνθήκες δέχεται ὁ σ. τή γνωσιολογική, τήν ὑπαρξιακή καί τήν κοινωνιολογική, οἱ ὁποῖες καί προσδιορίζουν φιλοσοφικά τό βέβαιο ἀλλά καί τό ἀβέβαιο τοῦ θανάτου.

Ἡ μελέτη περιέχει ἑννέα κεφάλαια: Τό πρῶτο κεφάλαιο μέ τόν τίτλο «Ἐμπειρική κι ἐνορατική βεβαιότητα» (σ. 15-22) ἐξετάζει τήν ἀπό τήν ἐμπειρία προερχόμενη διαβεβαίωση τοῦ θανάτου καί τήν ἐνορατική γνώση περὶ τοῦ θανάτου, ὅπως παρουσιάζεται στό Max Scheller, καί καταλήγει στή διαπίστωση ὅτι οὔτε ἡ ἐμπειρική οὔτε ἡ ἐνορατική γνώση ἐξαντλοῦν πλήρως τό πρόβλημα τῆς βεβαιότητος τοῦ θανάτου, καλύπτουν ὅμως ἀναμφίβολα ἕνα ἐπί μέρους σύνολο φαινομένων.

Τό δεύτερο κεφάλαιο «Ἡ βεβαιότητα τῆς ἀβεβαιότητος» (σ. 22-34) συζητεῖ τό πρόβλημα κάτω ἀπό τήν ὀπτική γωνία τῆς φιλοσοφίας τοῦ Karl Popper, πού πετυχαίνει νά μειώνει μέν τό γνωσιολογικό κύρος τῆς βεβαιότητος τοῦ θανάτου, χωρίς νά θίγει τό ὄντολογικό της κύρος (σ. 28), καί τῆς φωταγώγησης τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης μέσω τῆς ὑπαρξιακῆς γνώσης, ὅπως τήν ἐρμηνεύει ὁ Karl Jaspers.

Στό τρίτο καί τέταρτο κεφάλαιο «Ἡ βεβαιότητα τῆς σοβαρότητος» (σ. 34-49) καί «Ἡ βεβαιότητα τοῦ ἀθηντικοῦ ἑαυτοῦ» (σ. 49-65) ὁ σ. παρουσιάζει τή θανατολογία τοῦ Sören Kierkegaard, πού πορεύεται πρὸς τή βεβαιότητα μέσω τῆς ἀβεβαιότητος, καί τή χαϊντεγκεριανή διαλεκτική τῆς ἀοριστίας τοῦ θανατικοῦ χρόνου.

Στό πέμπτο κεφάλαιο (σ. 65-74) ὁ σ. ἐξετάζει τή σαρκτική ἀντίληψη περὶ θανάτου καί τονίζει ὅπως ἰδιαίτερα τήν ἐπίμονη ἀρνηση ταύτισης τοῦ ἑαυτοῦ μέ τό θάνατο, καί στό ἕκτο (σ. 74-81) παρουσιάζει τήν προσπάθεια τοῦ Albert Camus νά κατανοήσῃ τό παράλογο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί ἀποβίωσης μέ ἀφετηρία τό συναίσθημα τοῦ παραλόγου.

Τό ἑβδομο κεφάλαιο «Ἡ αὐτοβεβαιότητα τῆς ταξικῆς συνείδησης» (σ. 81-87) θεωρεῖ τό γεγονός τοῦ θανάτου μέσα στά πλαίσια τῆς μαρξιστικῆς κοινωνίας καί ἐκθέτει τήν κριτική πού ἀσκεῖ ὁ Ernst Bloch στούς μαρξιστές ἥρωες, ἐνῶ τό ὄγδοο κεφάλαιο (σ. 87-99) ἀσχολεῖται μέ μιά καθαρά κοινωνιολογική ἐξήγηση τοῦ θανάτου μέ ἀναφορές σέ νεομαρξιστές φιλοσόφους, ὅπως ὁ H. Marcuse καί Th. Adorno.

Τό ἕνατο καί καταληκτικό κεφάλαιο τῆς μελέτης «Τό βέβαιο τῆς ἱατρικοποίησης κι ἐμπορευματοποίησης» (σ. 99-105) ἐκθέτει τόν τεχνολογικά δομημένο ἔλεγχο τῆς θανατικῆς στιγμῆς στή σύγχρονη κοινωνία.

ΝΙΚ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ-ΝΙΚΟΛΑΚΑΚΟΥ
ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ